

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету економіки
та управління

Андрій КОЦУР

« 29 » 08 2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор науково-педагогічної

ОСТРОВЕРХОВ

« 08 » 2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
інституту новітніх освітніх
технологій

Святослав ПИТЕЛЬ

« 29 » 08 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «ГРАНТОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

ступінь вищої освіти – БАКАЛАВР

галузь знань – 07 УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

спеціальність – 073 МЕНЕДЖМЕНТ

освітньо-професійна програма – «МЕНЕДЖМЕНТ»

Кафедра підприємництва і торгівлі

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практичні (год.)	ІРС, год.	Тренінг, год.	Самостійна робота студ., год.	Разом, год.	Залік (семестр)	Екзамен (семестр)
Денна	IV	7	32	14	3	6	95	150	7	-
Заочна	IV	7; 8	8	4	-	-	138	150	8	-

29.08.2025
[Signature]

Тернопіль – ЗУНУ
2025

Робочу програму склала завідувач кафедри підприємництва і торгівлі,
д-р екон. наук, професор **Собко Ольга Миколаївна**

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри підприємництва
і торгівлі, протокол № 1 від 26 серпня 2025 р.

Завідувачка кафедри,
д-р екон. наук, професор

Ольга СОБКО

Гарант ОП

Жанна КРИСЬКО

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ГРАНТОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

1. Опис дисципліни «ГРАНТОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

Дисципліна «Підприємництво»	Галузь знань, спеціальність, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS <i>денна – 5;</i> <i>заочна – 5</i>	Галузь знань: 07 Управління та адміністрування	Статус дисципліни Вибіркова Мова навчання українська
Кількість залікових модулів – 3	Спеціальність: 073 Менеджмент	Рік підготовки: <i>денна – 4;</i> <i>заочна – 4.</i> Семестр: <i>денна – 7;</i> <i>заочна – 7,8</i>
Кількість змістовних модулів – 2	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Лекції: <i>денна:</i> 1 семестр – 32 год.; <i>Заочна:</i> 1 семестр – 8 год. Практичні заняття: <i>денна:</i> 1 семестр – 14 год.; <i>Заочна:</i> 1 семестр – 4 год.
Загальна кількість годин – <i>денна – 150;</i> <i>заочна – 150</i>		Самостійна робота: <i>денна – 95 год.;</i> <i>заочна – 138 год.</i> Індивідуальна робота – 3 год. Тренінг – 6 год.
Тижневих годин – 10 год., з них аудиторні – 3 год.		Вид підсумкового контролю – залік

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ГРАНТОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Мета викладання дисципліни «Грантовий менеджмент» полягає у формуванні в студентів системи теоретичних знань і практичних навиків у сфері використання грантів для започаткування та ведення підприємницької діяльності, технології складання грантових заявок, розробки бізнес-плану в процесі обґрунтування гранту.

Дисципліна «Грантовий менеджмент» опирається на навчальний матеріал суміжних курсів теоретично-прикладного характеру, об'єднує цей матеріал в єдиний комплекс економічних знань. Студенти в процесі вивчення дисципліни з'ясовують роль грантів у підприємницькій діяльності.

Вивчення курсу «Грантовий менеджмент» передбачає наявність систематизованих та ґрунтовних знань із суміжних дисциплін, цілеспрямованої роботи над вивченням фахової літератури, активної роботи на лекціях, практичних заняттях і тренінгах, самостійної роботи.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

Мета лекційних занять полягає у донесенні до студентів і засвоєнні ними систематизованих знань в частині теоретико-прикладних аспектів грантового менеджменту, розробки, обґрунтування та реєстрації грантових заявок.

Завдання лекційних занять полягає у викладенні студентам згідно з робочою програмою основоположних засад грантового менеджменту, управління, планування і ресурсного забезпечення грантової діяльності, теорії бізнес-планування та її використання для обґрунтування доцільності надання та ефективності використання грантових коштів.

Метою проведення практичних занять є формування у студентів підходів критичного мислення в частині осмислення теоретичних засад підприємницької діяльності на основі застосування переваг грантового менеджменту; набуття компетенцій щодо розробки та реєстрації грантових заявок, технології складання бізнес-плану в апікаційних формах.

Завданнями проведення практичних занять є:

- ❖ засвоєння і закріплення теоретичних знань з навчальної дисципліни, отриманих на лекційних заняттях;
- ❖ формування умінь і практичних навичок щодо розробки, обґрунтування та реєстрації грантових заявок;
- ❖ засвоєння навичок розробки бізнес-плану як складового елементу в грантових заявках.

3. ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ «ГРАНТОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

Змістовий модуль 1 *Теоретичні засади грантового менеджменту*

Тема 1. ГРАНТОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В ІННОВАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Інноваційна економіка та сталий розвиток. Закон України «Про інноваційну діяльність». Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року.

Сутність і завдання грантового менеджменту. Цілі грантового менеджменту. Функції грантового менеджменту: економічна, інноваційна, соціальна, стимулююча, регулююча. Грантовий менеджмент в забезпеченні інноваційного розвитку на мікрорівні. Грантовий менеджмент в інноваційному розвитку та забезпеченні економічного зростання.

Проектний підхід в грантовому менеджменті. Сфери поширення грантового менеджменту. Об'єкти грантового менеджменту: майно, товари (послуги), гроші і цінні папери, інформація та результати інтелектуальної діяльності. Суб'єкти грантового менеджменту: грантодавці та грантоотримувачі.

Цілі ООН в грантовому менеджменті: сутність, види, вимоги досягнення. Концепція гармонійного (сталого) розвитку економіки. Вимоги і цілі Концепції гармонійного (сталого) розвитку. Індикатори для моніторингу реалізації Цілей гармонійного (сталого) розвитку. Державне фінансування Цілей гармонійного (сталого) розвитку в Україні.

Грантовий менеджмент та соціальна відповідальність бізнесу.

Література:

1. Грантовий менеджмент від УКФ. URL: https://ucf.in.ua/p/management_lectures
2. Закон України «Про інноваційну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
3. Закон України «Про публічні закупівлі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#n75>
4. Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text>
5. Кузьмін О., Станасюк Н., Пасінович І., Пирог О., Чернобай Л. Основи корпоративної соціальної відповідальності. Стратегії та ділові практики. Київ : Кондор, 2021. 244 с.
6. Кузьмін О., Пирог Л. Соціальна відповідальність. Практичний аспект. Київ : Кондор, 2020. 244 с.
7. Національний орган інтелектуальної власності. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій. URL: https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Annual_Report-2023-web3.pdf
8. Нагірська К. Грант-менеджмент: просто про складне. 2022. URL: <https://granty.org.ua/posibnyk-grant-menedzhment-prosto-pro-skladne-kateryna-nagirska-2022>
9. Підприємництво: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.
10. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» від 10.07.2019 № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>
11. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Питання збору даних для моніторингу реалізації цілей сталого розвитку» від 21 серпня 2019 р. № 686-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/686-2019-%D1%80#Text>

12. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>
13. Соціальні цінності - що це таке, визначення та поняття. URL: <https://uk.economy-pedia.com/11039406-social-values>
14. Соціально-відповідальний бізнес: що це і як це працює сьогодні в Україні? URL: <https://www.forfuture.life/blog/socialno-vidpovidalniy-biznes-shcho-ce-i-yak-vono-pracyuie-sogodni-v-ukrayini>
15. Цивільний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
1. Цілі сталого розвитку та Україна. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>
16. Фінансування заходів, спрямованих на досягнення Цілей сталого розвитку в Україні: чотири ключові фактори успіху. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/news/finansuvannya-zakhodiv-spryamovanykh-na-dosyahnennya-tsiley-staloho-rozvytku-v-ukrayini-chotyry-klyuchovi-factory-uspikhu>
17. CDR – Społeczna odpowiedzialność biznesu. URL: <https://www.parp.gov.pl/csr>
18. CDR Ukraine. URL: <https://csr-ukraine.org/about/>
19. Dyrektywy UE Corporate Social Responsibility. URL: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-e&q=Dyrektywy+UE+Corporate+Social+Responsibility>
20. EU Strategy on Corporate Social Responsibility. URL: <https://www.switchtogreen.eu/eu-strategy-on-corporate-social-responsibility/>
21. Golinska-Dawson P., Spychała M. Corporate Social Responsibility in the Manufacturing and Services Sectors. Springer Berlin Heidelberg, 2019. 280 p.
22. The European Business Network for Corporate Sustainability and Responsibility. URL: <https://www.csreurope.org/>
23. The Social responsibility of Businesses. URL: <https://www.scribd.com/document/215017267/The-Social-Responsibility-of-Business>

Тема 2. ГРАНТРАЙТИНГ

Грантрайтинг як вид діяльності у сфері грантового менеджменту. Поняття, принципи і методи грантрайтингу. Інструменти та технології грантрайтингу.

Гранти як сучасний інструмент фінансування. Грантодавці та грантові програми. Грантові програми: поняття та класифікація. Державні грантові програми. Міжнародні грантові програми. Стратегічні цілі грантової програми. Критерії грантової програми.

Грантове фінансування у розвитку підприємництва. Державна грантова програма мікрогрант «Власна справа» в межах урядового проєкту «Робота. Донори Державної програми. Вимоги до грантоотримувачів. Критерії відбору грантоотримувачів. Сфери використання: придбання обладнання, закупівлю сировини, сплату оренди, послуги маркетингу та реклами, комерційної концесії, лізингу. Величина гранту. Аплікаційна форма: складові та вимоги до оформлення. Терміни складання заявок. Бізнес-план для подачі заявки на грант. Державні програми підтримки розвитку підприємництва: «Грант на теплицю», «Грант на переробне підприємство», «Грант для ветеранів та їх подружжя». Донори Державної програми. Вимоги до грантоотримувачів. Критерії відбору грантоотримувачів. Величина гранту. Аплікаційна форма: складові та вимоги до оформлення. Терміни складання заявок. Бізнес-план для подачі заявки на грант. Дія. Бізнес – український національний проєкт із розвитку підприємництва та експорту. Реалізатори проєкту (Міністерство цифрової трансформації України спільно з державним Офісом з розвитку підприємництва та експорту).

Міжнародні грантові програми. House of Europe – підтримка професійного та творчого обміну між українцями та їхніми колегами в країнах ЄС та Великій Британії (освіта, культура, медицина, молодь, соціальне підприємництво). PL-UA 2021-2027 – транскордонне

співробітництво Польща-Україна (Волинська, Рівненська, Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська обл.). RO-UA 2021-2027 – транскордонне співробітництво Румунія-Україна (Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька, Одеська області). Embassy of Japan in Ukraine – проекти розвитку громад, спрямовані на вирішення проблем, пов'язаних з базовими потребами життя, здоров'я та безпеки людини, покращення соціальних умов та забезпечення населення. Erasmus+ як програма підтримки у сфері освіти, професійної підготовки, молоді та спорту, особистісного розвитку громадян. Erasmus for Young Entrepreneurs – підтримка молодіжного підприємництва. Програми Європейського Союзу з країнами Східного партнерства. Креативна Європа.

Грантові фонди: сутність, донори та класифікаційні ознаки. Донори в грантрайтингу. Український Фонд Стартапів. Дія – гранти від держави за рахунок міжнародної технічної допомоги на власну справу.

Міжнародні грантові фонди. European Commission – підтримка проектів у сферах демократії, досліджень, науки, культури, освіти, мобільності, молоді, стартапів, малого і середнього бізнесу. довідки. EU4BUSINESS: грантова підтримка розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. Напрями та особливості фінансування. Секторна зосередженість грантової підтримки. Донори Програми (Європейський Союз та уряд Німеччини). Вимоги до грантоотримувачів. Критерії відбору грантоотримувачів. Сфера діяльності грантоотримувача. Величина гранту. Аплікаційна форма: складові та вимоги до оформлення. Терміни складання заявок. Бізнес-план для подачі заявки на грант.

British Council – підтримка демократії, освіти, молодіжних проектів. Grants and funding from the Government of Canada – підтримка гендерної рівності, демократії, прав людини, бізнесу заснованого жінками. Norwegian Aid – охорона довкілля, розвиток альтернативних джерел енергії, ефективного управління, медичних і соціальних послуг. Ministry of foreign affairs of Denmark (Danida) – підтримка сталого розвитку та територій, постраждалих від бойових дій, захист навколишнього середовища. United Nations (Ukraine) – підтримка стратегічних ініціатив, спрямованих на розвиток потенціалу задля сприяння сталому людському розвитку.

Планування в грантрайтингу: поняття, вимірники, показники. Види планів та особливості їх розробки.

Міжнародний досвід грантрайтингу. Європейські гранти. Гранти транскордонного співробітництва.

Література:

1. Національний орган інтелектуальної власності. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій. URL: https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Annual_Report-2023-web3.pdf
2. Нагірська К. Грант-менеджмент: просто про складне. 2022. URL: <https://granty.org.ua/posibnyk-grant-menedzhment-prosto-pro-skladne-kateryna-nagirska-2022>
3. Підприємництво: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.
4. Управління грантовими проектами. URL: <https://granty.org.ua/kurs-spetsialist-z-upravlinnya-grantovymy-proyektamy.html>
5. Грантові програми. URL: <https://granty.org.ua/granty#programy>
6. Дія. Бізнес. URL: <https://business.diiia.gov.ua/marketplace/finansuvanna>
7. Цивільний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
8. House of Europe. URL: <https://houseofeurope.org.ua/>
9. PL-UA 2021-2027. URL: <https://www.pbu2020.eu/ua/competitions>
10. RO-UA 2021-2027. URL: <https://ro-ua.net/ua/2021-2027-ua/prohramuvannia.html>
11. EU4BUSINESS. URL: <http://eu4business.org.ua/>
12. Embassy of Japan in Ukraine. URL: https://www.ua.emb-japan.go.jp/itpr_uk/ua_oda.html
13. Erasmus+. URL: <https://erasmusplus.org.ua/>
14. Erasmus for Young Entrepreneurs. URL: <https://www.erasmus-entrepreneurs.eu/page.php?cid=20>

15. Креативна Європа. URL: <https://creativeeurope.in.ua/>
16. Український Фонд Стартапів. URL: <https://usf.com.ua/news/>
17. Дія. URL: <https://diia.gov.ua/>
18. European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/home>
19. British Council. URL: <https://www.britishcouncil.org.ua/>
20. Grants and funding from the Government of Canada. URL: <https://www.canada.ca/en/government/grants-funding.html>
21. Norwegian Aid. URL: <https://resultater.norad.no/geography/europe/ukraine>
22. Ministry of foreign affairs of Denmark (Danida). URL: <https://um.dk/en/danida>
23. United Nations (Ukraine). URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/news-centre>

Тема 3. УПРАВЛІННЯ ГРАНТОВИМИ ПРОЄКТАМИ

Грантові проєкти: поняття, завдання. Цілі грантового проєкту: стратегічні та операційні. Рівні управління грантовими проєктами. Завдання грантового проєкту.

Формулювання та обґрунтування стратегічних цілей грантового проєкту. Оцінювання грантових проєктів щодо їхньої відповідності стратегічним цілям грантової програми: критерії, показники.

Формулювання та обґрунтування операційних цілей грантового проєкту.

Життєвий цикл грантового проєкту. Матриця зацікавлених сторін. Спеціальні платформи для формування потенційних партнерств в грантових проєктах. Пошук потенційних партнерів. Створення консорціуму для реалізації проєкту.

Логічна матриця грантового проєкту. Принципи та підходи побудови матриці грантового проєкту.

Методичні підходи в оцінюванні ефективності управління грантовими проєктами. Міжнародний досвід управління грантовими проєктами.

Література:

1. Грант «Власна справа». URL: <https://vlasnaspravagrant.com.ua/>
2. Дія. Бізнес Тернопіль – центр підтримки підприємців. URL: <https://business.diia.gov.ua/ternopil>
3. Національний орган інтелектуальної власності. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій. URL: https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Annual_Report-2023-web3.pdf
4. Нагірська К. Грант-менеджмент: просто про складне. 2022. URL: <https://granty.org.ua/posibnyk-grant-menedzhment-prosto-pro-skladne-kateryna-nagirska-2022>
5. Підприємництво: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.
6. Управління грантовими проєктами. URL: <https://granty.org.ua/kurs-spetsialist-z-upravlinnya-grantovymy-proyektamy.html>
7. Цивільний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Тема 4. КОМАНДА ГРАНТОВОГО ПРОЄКТУ

Управління командою грантового проєкту: принципи, методи, технології, інструменти. Формування команди грантового проєкту. Повна і неповна зайнятість персоналу. Поняття та структура команди грантового проєкту. Розрахунок чисельності команди грантового проєкту. Поняття, види та принципи оплати праці. Форми та системи оплати праці. Методика розрахунку заробітної плати. Мотивація персоналу. Державне регулювання оплати праці.

Методичні підходи в оцінюванні ефективності управління командою грантового проєкту.

Література:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
3. Національний класифікатор України «Класифікатор професій ДК 003:2010». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text>
4. Нагірська К. Грант-менеджмент: просто про складне. 2022. URL: <https://granty.org.ua/posibnyk-grant-menedzhment-prosto-pro-skladne-kateryna-nagirska-2022>
5. Підприємництво: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.
6. Управління грантовими проєктами. URL: <https://granty.org.ua/kurs-spetsialist-z-upravlinnya-grantovymy-proyektamy.html>
7. Цивільний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Тема 5. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В ГРАНТРАЙТИНГУ

Поняття інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність як товар. Інтелектуальна власність як нематеріальний актив. Об'єкти і суб'єкти права інтелектуальної власності. Правовий захист об'єктів інтелектуальної власності. Торгова марка як інтелектуальна власність та нематеріальний актив. Торгова марка як елемент підвищення конкурентоспроможності. Правова охорона торгових марок як об'єкта інтелектуальної власності. Ліцензії. Ліцензійні угоди. Види розрахунків за ліцензії: роялті, паушальна плата, комбіновані платежі. Оцінювання торгових марок. Види оцінок. Підходи до визначення вартості торгових марок: витратний, прибутковий, ринковий. Ідентифікація та оцінювання конкурентних переваг торгової марки. Особливості формування та використання інтелектуальної власності при здійсненні підприємницької діяльності в різних сферах.

Література:

1. Економіка підприємництва : підручник / за ред. Л.В. Фролової. Одеса : Бондаренко М.О., 2020. 708 с.
2. Загородній С. Про авторське право і суміжні права: ключові законопроекти. *Інтелектуальна власність в Україні*. URL: <https://intelvlas.com.ua/>
3. Закону України «Про авторське право і суміжні права». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>
4. Закону України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>
5. Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text>
6. Закону України «Про охорону прав на промислові зразки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text>
7. Інтелектуальна власність у цифрах. Показники діяльності у сфері інтелектуальної власності за 2023 рік. URL: <https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/IP-in-Figures-2023-web1-.pdf>
8. Національний орган інтелектуальної власності. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій. URL: https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Annual_Report-2023-web3.pdf
9. Український Національний офіс інтелектуальної власності та інновацій. URL:

<https://nipo.gov.ua/publicna-informatsiia/>

10. Підприємництво: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.

11. Промислова власність у цифрах. Показники діяльності у сфері промислової власності. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/promvlasnist-2020.pdf>

12. Цивільний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

13. Research and Innovation Project. URL: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/projects_en

Змістовий модуль 2

Технології розробки та оцінювання ефективності грантових заявок

Тема 6. ГРАНТОВІ ЗАЯВКИ

Грантова заявка: поняття і технології формування. Критерії відбору грантоотримувачів. Сфери використання. Сфера діяльності грантоотримувача. Величина гранту. Методики розрахунку оцінних показників. Донори грантової програми.

Аплікаційна форма грантової заявки: складові та вимоги до оформлення. Показники аплікаційної форми грантової заявки. Терміни складання заявок.

Методика обґрунтування грантової заявки. Грантова аналітика. Технології пошуку аналітичних даних для написання грантової заявки. Бізнес-план для подачі заявки на грант.

Література:

1. Нагірська К. Грант-менеджмент: просто про складне. 2022. URL: <https://granty.org.ua/posibnyk-grant-menedzhment-prosto-pro-skladne-kateryna-nagirska-2022>
2. Управління грантовими проектами. URL: <https://granty.org.ua/kurs-spetsialist-z-upravlinnya-grantovymy-proyektamy.html>
3. Підприємництво: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.
4. PROConsulting. Аналітика ринків. Фінансовий консалтинг. URL: <https://proconsulting.ua/ua/issledovanie-rynka>

Тема 7. БІЗНЕС-ПЛАН В ГРАНТОВИХ ЗАЯВКАХ

Сутність за завдання бізнес планування в грантрайтингу. Економічний зміст і призначення бізнес-плану: обґрунтування створення нового бізнесу чи напряму діяльності; залучення коштів; залучення інвесторів, партнерів; планування і подальший контроль реалізації. Інформаційна база бізнес планування. Джерела формування інформаційної бази в бізнес плануванні: внутрішні (фінансова звітність, дані маркетингових досліджень, дані аналітичних доповідей), зовнішні (статистичні збірники, бюлетені, галузеві фахові наукові видання).

Етапи розроблення бізнес-плану: визначення цілей та головної мети складання бізнес-плану; визначення цільових користувачів бізнес-плану, визначення структури бізнес-плану; збір даних для кожного розділу бізнес-плану; складання бізнес-плану; експертиза і доопрацювання бізнес-плану; презентація бізнес-плану.

Розділи бізнес-плану: резюме; аналіз галузі та суб'єкта господарювання/підприємництва; характеристика продукції (послуг); аналіз ринку; план виробництва; організаційний план; план маркетингу; фінансовий план; аналіз ризиків.

Технологія складання резюме як концентрованого викладу змістовної частини бізнес-плану. Аналіз галузі та суб'єкта господарювання/підприємництва: критерії та аналітичні показники. Систематизація результатів та формування аналітичної записки. Методичні підходи в оцінюванні кон'юнктури ринків: оцінні критерії і показники. Аналіз ринку як комплексний результат дослідження ринкового середовища: оцінні критерії та показники (ємність ринку, ємність вільних ринкових ніш, динаміка та потенціал ринку, частка конкурентів). Конкуренція і конкурентна перевага. Ідентифікація потенційних споживачів

План виробництва в бізнес-плані. Виробнича програма. Характеристика продукції (опис продукту. Оцінні показники якості і безпечності продукції. Відповідність стандартам якості. Методика розрахунку та представлення витрат та ресурсів виробництва.

План маркетингу: поняття, завдання, методика розрахунку показників. Функції маркетингу в підприємстві (цінніснотворча, стимулююча, регулююча). Маркетинг-мікс (4P) і його роль в активізації продаж. Критерії ефективності маркетингової діяльності в підприємстві. Інноваційний маркетинг в підприємстві. Наповнення ціннісними ознаками маркетинг-міксу.

Фінансовий план: сутність та технологія розробки. План доходів і витрат: методика розрахунку основних показників. Визначення точки беззбитковості. Методика розрахунку показників фінансової стійкості: cash flow, фінансового стану, ліквідності, ділової активності та рентабельності.

Аналіз ризиків: поняття і класифікація ризиків при складанні бізнес-плану. Технології врахування ризиків при складанні бізнес-плану. Аналітичні показники в межах розділів бізнес-плану: методичні підходи до розрахунку та критерії ефективності (мін ризиків).

Оформлення та презентація бізнес-плану.

Література:

1. Грант «Власна справа». URL: <https://vlasnaspravagrant.com.ua/>
2. Національний проєкт. Дія. Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua/>
3. Податковий Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. Офіційний сайт Державної регуляторної служби України URL: <http://www.drs.gov.ua>
5. Дія. Бізнес Тернопіль – центр підтримки підприємців. URL: <https://business.diia.gov.ua/ternopil>
6. Цивільний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
7. PROConsulting. Аналітика ринків. Фінансовий консалтинг. URL: <https://proconsulting.ua/ua/issledovanie-rynka>
8. EU4BUSINESS. URL: <http://eu4business.org.ua/>

Тема 8. УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ТА ПРИБУТКОВІСТЮ В ГРАНТОВИХ ПРОЄКТАХ

Грантове фінансування як інструмент підтримки інновацій, культурних ініціатив, соціального розвитку, бізнесу та громад.

Графік, кошторис проєкту, прийнятні витрати. Технології розробки графіка реалізації грантового проєкту. Бюджет грантового проєкту: поняття та методика формування.

Поняття, види і стадії інвестицій в грантових проєктах. Поняття та показники ефективності інвестиційних проєктів: чиста приведена вартість (NPV), індекс прибутковості (PI), період окупності (PBP). «Точка беззбитковості» (BEP). Методика розрахунку «точки беззбитковості» у натуральному вираженні.

Економічна сутність і види прибутку. Методика розрахунку величини прибутку: валовий, до оподаткування – *EBITDA* (Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization), чистий – *OIBDA* (Operating Income Before Depreciation and Amortization). Економічна сутність і показники рентабельності в грантових проєктах. Рентабельність продаж

ROS (Return on Sales): поняття і методика розрахунку. Рентабельність капіталу (ROI): поняття і методика розрахунку. Рентабельність активів (ROA).

Література:

1. Гарбуз С.В. Інноваційний проект: сучасні підходи до оцінювання та вибору. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32608686.pdf>
2. Економіка і бізнес : підручник / за ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника, д.е.н., проф. О.І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с.
3. Економіка підприємництва : підручник / за ред. Л.В. Фролової. Одеса: Бондаренко М.О., 2020. 708 с.
4. Закон України «Про інвестиційну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
5. Гук О.В., Шендерівська Л.П., Мохонько Г.А. Інвестування інноваційної діяльності : начальний посібник для здобувачів ступеня магістра за спеціальністю 073 Менеджмент. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Видавництво «Політехніка», 2022. 186 с.
6. Каламбет С.В. Фінанси підприємств. Практикум : навч. посіб. / С.В. Каламбет, С.В. Іванов, Ю.В. Півняк Дніпро, 2022. 240 с.
7. Корнєєва Ю.В. Державне регулювання інвестиційної діяльності. Вид-во: Центр навчальної літератури. 2020. 620 с.
8. Підприємництво: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.
9. Ситник Н. С., Смолінська С. Д., Ясіновська І. Ф. Фінанси підприємств : навчальний посібник / за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 402 с.

Тема 9. МАРКЕТИНГ В ГРАНТОВИХ ПРОЄКТАХ

Промоція грантового проєкту. Інноваційний маркетинг. SMM в грантових проєктах. Комунікаційна стратегія (план) грантового проєкту.

План заходів для промоції грантового проєкту: поняття та розрахунок маркетингових витрат.

Література:

1. Нагірська К. Грант-менеджмент: просто про складне. 2022. URL: <https://granty.org.ua/posibnyk-grant-menedzhment-prosto-pro-skladne-kateryna-nagirska-2022>
2. Управління грантовими проєктами. URL: <https://granty.org.ua/kurs-spetsialist-z-upravlinnya-grantovymy-proyektamy.html>
3. Підприємництво: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.
4. PROConsulting. Аналітика ринків. Фінансовий консалтинг. URL: <https://proconsulting.ua/ua/issledovanie-rynka>

Тема 10. УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ГРАНТОВИХ ПРОЄКТАХ

Управління проєктними ризиками: поняття, принципи та методи. Моніторинг грантового проєкту. Оцінювання реалізації грантового проєкту: методичні підходи розрахунку оцінних індикаторів і показників.

SWOT-аналіз в управлінні ризиками грантових проєктів. SWOT-аналіз грантового проєкту: формування матриці.

Література:

1. Нагірська К. Грант-менеджмент: просто про складне. 2022. URL: <https://granty.org.ua/posibnyk-grant-menedzhment-prosto-pro-skladne-kateryna-nagirska-2022>
2. Управління грантовими проектами. URL: <https://granty.org.ua/kurs-spetsialist-z-upravlinnya-grantovymy-proyektamy.html>
3. Підприємництво: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.
4. PROConsulting. Аналітика ринків. Фінансовий консалтинг. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka>

Тема 11. ЗВІТНІСТЬ ГРАНТОВИХ ПРОЄКТІВ

Сутність звітності при реалізації грантових проєктів. Види звітів: проміжні та кінцеві. Терміни звітностей.

Аудит грантового проєкту. Моніторинг грантового проєкту.

Література:

1. Нагірська К. Грант-менеджмент: просто про складне. 2022. URL: <https://granty.org.ua/posibnyk-grant-menedzhment-prosto-pro-skladne-kateryna-nagirska-2022>
2. Управління грантовими проектами. URL: <https://granty.org.ua/kurs-spetsialist-z-upravlinnya-grantovymy-proyektamy.html>
3. Підприємництво: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.

СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ
З ДИСЦИПЛІНИ «ГРАНТОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»
(денна форма навчання)

РОЗДІЛ, ТЕМА	Кількість годин					
	Лекції	Прак-тичні заняття	Само-стійна робота	Інд. робота	Тренінг	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1						
Теоретичні засади грантового менеджменту						
1. Грантовий менеджмент в інноваційній економіці	2	1	8	1	2	тести, опитування, обговорення
2. Грантрайтинг	4	1	10			тести, опитування, обговорення
3. Управління грантовими проєктами	4	2	10			тести, обговорення
4. Команда грантового проєкту	2	1	8			опитування, обговорення
5. Інтелектуальна власність в грантрайтингу	4	1	10			опитування, обговорення
Змістовий модуль 2						
Технології розробки та оцінювання ефективності грантових заявок						
6. Грантові заявки	4	2	10	2	4	заповнення грантової аплікаційної форми
7. Бізнес-план в грантових заявках	4	2	10			розробка бізнес-плану
8. Управління витратами та прибутковістю в грантових проєктах	2	1	8			розробка бізнес-плану
9. Маркетинг в грантових проєктах	2	1	7			розробка бізнес-плану
10. Управління ризиками в грантових проєктах	2	1	7			розробка бізнес-плану
11. Звітність грантових проєктів	2	1	7			розробка бізнес-плану
РАЗОМ	32	14	95	3	6	–

(заочна форма навчання)

РОЗДІЛ, ТЕМА	Кількість годин		
	Лекції	Прак-тичні заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль 1 <i>Теоретичні засади грантового менеджменту</i>			
1. Грантовий менеджмент в інноваційній економіці	0,5	0,25	12
2. Грантрайтинг	1	0,25	12
3. Управління грантовими проєктами	0,5	0,25	12
4. Команда грантового проєкту	0,5	0,25	12
5. Інтелектуальна власність в грантрайтингу	0,5	0,5	12
Змістовий модуль 2 <i>Технології розробки та оцінювання ефективності грантових заявок</i>			
6. Грантові заявки	1	0,5	14
7. Бізнес-план в грантових заявках	1	0,5	14
8. Управління витратами та прибутковістю в грантових проєктах	1	0,5	12
9. Маркетинг в грантових проєктах	1	0,5	14
10. Управління ризиками в грантових проєктах	0,5	0,25	12
11. Звітність грантових проєктів	0,5	0,25	12
РАЗОМ	8	4	138

5. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1

Тема: Грантовий менеджмент в інноваційній економіці

Мета: сформувати розуміння ролі грантового менеджменту в забезпеченні інноваційного розвитку економіки, засвоїти його сутність, цілі, функції та особливості реалізації у сфері сталого розвитку. Ознайомитися з нормативно-правовими засадами інноваційної діяльності в Україні, стратегічними документами, а також із роллю грантів у фінансуванні проєктів, спрямованих на досягнення Цілей сталого розвитку.

Питання для підготовки

1. Інноваційна економіка та її вплив на формування сучасної системи грантового менеджменту.
2. Нормативно-правове забезпечення інноваційної діяльності в Україні.
3. Сутність, цілі та функції грантового менеджменту.
4. Проєктний підхід у грантовому менеджменті та його практичне значення.
5. Цілі сталого розвитку ООН і їх реалізація через грантові механізми.
6. Взаємозв'язок грантового менеджменту та соціальної відповідальності бізнесу.

Тема: Грантрайтинг

Мета: засвоїти сутність грантрайтингу як виду діяльності у сфері грантового менеджменту, ознайомитися з його принципами, методами, інструментами та технологіями. Розвинути практичні навички пошуку грантових програм, підготовки грантових заявок і складання бізнес-планів. Вивчити особливості державних та міжнародних грантових програм, а також критерії відбору та вимоги до грантоотримувачів.

Питання для підготовки

1. Сутність грантрайтингу та основні методи.
2. Гранти як інструмент фінансування інноваційних і підприємницьких проєктів.
3. Класифікація грантових програм: державні, міжнародні, корпоративні.
4. Особливості підготовки апікаційної форми та бізнес-плану.
5. Міжнародний досвід грантрайтингу.

Практичне заняття № 2

Тема: Управління грантовими проєктами

Мета: Сформувати знання щодо сутності, структури та процесів управління грантовими проєктами. Навчитися визначати стратегічні та операційні цілі грантового проєкту, здійснювати його планування, організацію та оцінювання. Освоїти інструменти управління, зокрема логічну матрицю проєкту, матрицю зацікавлених сторін, а також ознайомитися з міжнародним досвідом управління грантовими проєктами.

Питання для підготовки

1. Поняття грантового проєкту, його завдання та цілі.
2. Стратегічні та операційні цілі грантового проєкту: формулювання та взаємозв'язок.
3. Життєвий цикл грантового проєкту та рівні управління.
4. Логічна матриця грантового проєкту: структура, принципи побудови, призначення.
5. Матриця зацікавлених сторін та формування партнерств у грантових проєктах.
6. Методи оцінювання ефективності управління грантовими проєктами.
7. Міжнародний досвід управління грантовими проєктами.

Практичне заняття № 3

Тема: Команда грантового проєкту

Мета: Ознайомити студентів із принципами формування та управління командою грантового проєкту, розкрити питання розподілу ролей, мотивації та оплати праці персоналу. Сформувати навички визначення чисельності команди, планування ресурсів і оцінювання ефективності роботи учасників проєкту.

Питання для підготовки

1. Структура та склад команди грантового проєкту.
2. Принципи та етапи формування команди грантового проєкту.
3. Методи і технології управління командою та мотивації персоналу.
4. Форми та системи оплати праці в грантових проєктах.
5. Оцінювання ефективності управління командою грантового проєкту.

Тема: Інтелектуальна власність в грантрайтингу

Мета: Сформувати знання про роль інтелектуальної власності в грантових проєктах і грантрайтингу, розкрити її економічну та правову сутність, види об'єктів і механізми правового захисту. Ознайомити з принципами оцінювання вартості торгових марок, використанням ліцензійних угод і значенням нематеріальних активів у забезпеченні конкурентоспроможності бізнесу.

Питання для підготовки

1. Переваги грантового фінансування розвитку підприємництва.
2. Державні та міжнародні грантові програми.
3. Державна грантова програма мікрогрант «Власна справа».
4. Державні програми підтримки розвитку підприємництва: «Грант на теплицю», «Грант на переробне підприємство», «Грант для ветеранів та їх подружжя».
5. Презентація, обґрунтування і захист грантової заявки.

Практичне заняття № 4

Тема: Грантові заявки

Мета: Ознайомити студентів із процесом підготовки грантових заявок, їх структурою та критеріями оцінювання. Сформувати навички використання аналітичних даних, підготовки апікаційної форми та бізнес-плану для подачі заявки, а також розуміння вимог донорів і сфер застосування грантових коштів.

Питання для підготовки

1. Поняття грантової заявки та технології її формування.
2. Критерії відбору грантоотримувачів і сфери використання гранту.
3. Структура апікаційної форми та вимоги до її оформлення.
4. Методи обґрунтування грантової заявки та використання грантової аналітики.
5. Підготовка бізнес-плану для подачі грантової заявки.

Практичне заняття № 5

Тема: Бізнес-план в грантових заявках

Мета: Сформувати знання та практичні навички щодо складання бізнес-плану для грантової заявки, включно з аналізом ринку, виробничим та фінансовим плануванням, оцінкою ризиків і маркетинговою стратегією. Ознайомити студентів із методикою підготовки, систематизації та презентації бізнес-плану для потенційних грантодавців.

Питання для підготовки

1. Сутність бізнес-плану, його призначення та інформаційна база.
2. Етапи розробки та структура бізнес-плану.
3. План виробництва та характеристика продукції/послуг.
4. План маркетингу та оцінка ринку.
5. Фінансовий план.
6. Оцінка ризиків та презентація бізнес-плану.

Практичне заняття № 6

Тема: Управління витратами та прибутковістю в грантових проєктах

Мета: Сформувати знання щодо планування, контролю та ефективного управління витратами та прибутковістю грантових проєктів. Ознайомити студентів із методиками формування бюджету, розрахунку точки беззбитковості, показників прибутку та рентабельності, а також оцінки ефективності інвестицій у рамках грантового фінансування.

Питання для підготовки

1. Бюджет грантового проєкту та графік його реалізації.
2. Прийнятні витрати та методики їх планування.
3. Показники ефективності інвестиційних проєктів: NPV, PI, PBP.
4. Точка беззбитковості та її розрахунок.
5. Види прибутку та методика розрахунку показників рентабельності (ROS, ROI, ROA).

Тема: Маркетинг в грантових проєктах

Мета: Ознайомити студентів із принципами маркетингового забезпечення грантових проєктів, розкрити інструменти інноваційного маркетингу, SMM та комунікаційних стратегій. Сформувати навички планування промоційних заходів та розрахунку маркетингових витрат.

Питання для підготовки

1. Сутність і завдання маркетингу в грантових проєктах.
2. Інноваційний маркетинг і роль SMM.
3. Комунікаційна стратегія грантового проєкту.
4. Планування та організація промоційних заходів.
5. Розрахунок маркетингових витрат для грантового проєкту.

Практичне заняття № 7

Тема: Управління ризиками в грантових проєктах

Мета: Сформувати знання та навички управління ризиками у грантових проєктах, ознайомити з принципами і методами оцінки ризиків, моніторингу реалізації проєкту та використання SWOT-аналізу для підвищення ефективності управління.

Питання для підготовки

1. Поняття, принципи та методи управління ризиками грантового проєкту.
2. Моніторинг реалізації грантового проєкту.
3. Методи оцінювання ефективності проєкту та розрахунок індикаторів.
4. SWOT-аналіз у менеджменті грантового проєкту та формування матриці.

Тема: Звітність грантових проєктів

Мета: Ознайомити студентів із сутністю звітності в грантових проєктах, видами звітів, термінами їх подання та процедурами аудиту і моніторингу. Сформувати навички правильного підходу до підготовки проміжних та кінцевих звітів.

Питання для підготовки

1. Сутність і значення звітності грантового проєкту.
2. Види звітів: проміжні та кінцеві.
3. Терміни подання звітності.
4. Аудит грантового проєкту та методи контролю.
5. Моніторинг реалізації грантового проєкту.

6. ТРЕНІНГ З ДИСЦИПЛІНИ

Тематика тренінгу

Тренінг – практико-орієнтований процес набуття здобувачами фахового досвіду в частині виконання професійних завдань в сфері підприємництва.

Метою тренінгу є узагальнення теоретичних знань та застосування в практичній діяльності набутих вмінь та навиків, отриманих студентами під час вивчення навчальної дисципліни «Підприємництво».

Тема тренінгу: Набуття навичок в сфері розробки бізнес-плану в грантовій заявці для започаткування власного (розвитку діючого) бізнесу

Структура, організація і проведення тренінгу

1. **Вступна частина** проводиться з метою ознайомлення студентів з темою тренінгу.
 2. **Організаційна частина** полягає у створенні робочого настрою у студентському колективі, встановленні правил проведення тренінгового заняття та формулювання підсумків. Ознайомлення студентів з роздатковим матеріалом: бланками документів, таблицями тощо.
 3. **Практична частина** реалізується студентом в процесі складання бізнес-плану в межах обґрунтування грантової заявки та отримання грантового фінансування для започаткування/розширення власного бізнесу в межах чинних грантових програм підтримки розвитку підприємництва в Україні.
 4. **Підведення підсумків** відбувається шляхом презентації та захисту підготовленого бізнес-плану грантової заявки, обговорення результатів виконаного тренінгового завдання. Виставлення викладачем оцінки за тренінг для кожного студента.
- Результати тренінгу оцінюються викладачем у балах за стобальною шкалою і складають 5 відсотків підсумкового балу з дисципліни.

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

Метою самостійної роботи студентів є формування в майбутніх фахівців з підприємництва та торгівлі навичок системного мислення при вивченні феномену підприємництва як виду господарювання, започаткування власного бізнесу, організації і забезпечення ефективності підприємницької діяльності суб'єктів господарювання.

Самостійна робота охоплює вивчення теоретичного навчального матеріалу з дисципліни в позааудиторному режимі, самонавчання та самоконтроль, а також набуття студентами практичних навичок методики розрахунку показників, обґрунтування рішень, висновків.

Для виконання самостійної роботи розроблено Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів з дисципліни «Підприємництво». Завдання для самостійної роботи має наскрізний і персоналізований характер, видається студенту у перші два тижні навчання та виконується упродовж семестру відповідно до тематичного плану вивчення дисципліни «Підприємництво». У методичних вказівках подані розроблені завдання до виконання, варіанти вихідних даних, зведених в додатки, на основі яких студенти повинні проаналізувати середовище підприємства, його організаційну структуру, побудувати схеми, таблиці, провести необхідні розрахунки, обґрунтувати висновки. Методичні поради покликані допомогти студентам у самонавчанні та виконанні кожного завдання самостійної роботи з дисципліни «Підприємництво». Студенти виконують персональне завдання за даними одного з варіантів, номер якого встановлює керівник курсу. Методичні рекомендації доступні студентам у системі MOODLE.

Результати виконання самостійної роботи оцінюються викладачем у балах за стобальною шкалою і складають 15 відсотків підсумкового балу з дисципліни.

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У навчальному процесі методами навчання є лекції, практичні заняття, консультації викладачів, самостійна робота, робота в групах, поточне опитування, тестування, обговорення та моделювання практичних ситуацій, тренінг.

9. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ТА МЕТОДИ ДЕМОНСТРУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення дисципліни «Підприємництво» використовуються такі засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- оцінювання під час тренінгу;
- оцінювання виконання самостійної роботи;
- екзамен.

10. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Для виконання індивідуальних завдань і проведення контрольних заходів встановлюються конкретні терміни. Перескладання модулів відбувається з дозволу декана факультету за наявності поважних причин (напр., відсутність через хворобу та наявність відповідної довідки).

Політика щодо академічної доброчесності. Дотримання принципів академічної доброчесності під час вивчення дисципліни, проведення контрольних заходів та екзаменів.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (напр., карантин, воєнний стан, хвороба, закордонне стажування) навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням із керівником курсу з дозволу декана факультету.

11. КРИТЕРІЇ, ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни визначається як середньозважена величина залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту.

Модуль 1		Модуль 2	Модуль 3
40%	40%	5%	15%
Поточне опитування	Модульний контроль 1	Тренінг	Самостійна робота
Середнє арифметичне від отриманих оцінок під час занять по темах 1-5 – не рідше одного разу на 2 практичні заняття	Контрольна робота	Середнє арифметичне з оцінок, отриманих за виконання завдань тренінгу	Оцінка за виконання дослідницько-практичного завдання

Поточне опитування під час заняття:

- **90–100 балів** – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань;
- **75–89 балів** – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки;
- **65–74 бали** – в цілому володіє навчальним матеріалом та викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;
- **60–64 бали** – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань, допускаючи при цьому суттєві неточності;
- **1–59 балів** – не володіє навчальним матеріалом, не розкриває зміст теоретичних питань.

Підсумкова оцінка за поточне опитування кожного модуля визначається як середнє арифметичне оцінок, отриманих під час занять в межах кожного модуля.

Тренінг:

- **90–100 балів** – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його використовує під час виконання завдань тренінгу, виявляє творчий підхід до виконання завдань;
- **75–89 балів** – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при виконанні окремих завдань тренінгу не вистачає достатньої глибини та аргументації його використання, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки, загалом виявляє творчий підхід до виконання завдань;
- **65–74 бали** – в цілому володіє навчальним матеріалом та загалом його використовує при виконанні завдань тренінгу, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому суттєві неточності та помилки, в окремих моментах виявляє творчий підхід до виконання завдань;
- **60–64 бали** – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його використовує, недостатньо розкриває зміст завдань

тренінгу, допускаючи при цьому суттєві неточності, не виявляє творчого підходу до виконання завдань;

- **1–59 балів** – не володіє навчальним матеріалом, не розкриває зміст завдань тренінгу, не бере участі у колективних завданнях під час проведення тренінгу.

Самостійна робота:

- **90–100 балів** – зміст самостійної роботи повністю відповідає встановленим вимогам, містить елементи самостійного дослідження, свідчить про високий рівень опанування навчального матеріалу, студент на високому рівні виявляє творчий підхід до виконання завдань;
- **75–89 балів** – зміст самостійної роботи в основному відповідає встановленим вимогам, можуть бути несуттєві недопрацювання за окремими завданнями, свідчить про належний рівень опанування навчального матеріалу, студент належно виявляє творчий підхід до виконання завдань;
- **60–74 балів** – поставлені завдання виконані на недостатньому рівні; наведені авторські напрацювання є загальними і слабо обґрунтованими, свідчать про недостатній рівень опанування навчального матеріалу; студент припускається значних помилок у виконанні завдань, в окремих моментах виявляє творчий підхід до виконання завдань;
- **1–59 балів** – завдання практично не виконані; відсутні авторські напрацювання; грубі помилки у вирішенні завдань роботи, що свідчать про низький рівень опанування навчального матеріалу; студент не виявляє творчого підходу до виконання завдань.

12. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

За шкалою ЗУНУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90 – 100	«відмінно»	A (відмінно)
85 – 89	«добре»	B (дуже добре)
75 – 84		C (добре)
65 – 74	«задовільно»	D (задовільно)
60 – 64		E (достатньо)
35 – 59	«незадовільно»	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
01 – 34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

13. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

№ зп	Найменування	Номер теми
1.	Технічне забезпечення: мультимедійний проєктор, ноутбук, проєкційний екран.	1–11
2.	Базове програмне забезпечення: ОС Windows.	1–11
3.	Комунікаційна навчальна платформа (MOODLE) для організації дистанційного навчання (за необхідності).	1–11
4.	Комунікаційне програмне забезпечення ZOOM для проведення занять в режимі онлайн (за необхідності).	1–11

5.	Зразки форм звітності суб'єктів господарювання/підприємництва (за наявності)	6–7 8–11
----	--	-------------

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Навчальні підручники/посібники:

1. Апопій В.В., Середя С.А., Шутовська Н.О. Основи підприємництва : навч. посібник. Львів : Новий світ-2000, 2021. 324 с.
2. Бізнес-планування підприємницької діяльності : навч. посіб. / З.С. Варналій, Т.Г. Васильців, Р.Л. Лупак, Р.Р. Білик. Чернівці : Технодрук, 2019. 264 с.
3. Блага Н. В. Управління проектами : навч. посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 152 с.
4. Грант: керівництво до дії: посібник / Ващук О., Торбас О., Лемещенко-Лагода В., Сімахова А., Мандич А. За заг. ред. Лемещенко-Лагода В., Сухих А.; Рада молодих учених при МОН. – Запоріжжя: ФОП Однорог Т.В., 2024 – 114 с.
5. Должанський І.З., Загорна Н.О. Бізнес-план: технологія розробки. К.: Центр учбової літератури. 2020. 380 с.
6. ДСТУ ISO 9004: 2018. Управління якістю. Якість організації. Настанови щодо досягнення сталого успіху. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=81206
7. Економіка і бізнес: підручник / за ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника, д.е.н., проф. О.І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с.
8. Економіка підприємництва : підручник / за ред. Л.В. Фролової. Одеса : Бондаренко М.О., 2020. 708 с.
9. Економічна енциклопедія : [у 3 т.] / ред. рада : Б. Д. Гаврилишин, В. А. Ющенко, В. С. Гальчинський. К. : Вид. центр «Академія»; Тернопіль : Академія народного господарства. 2000.
10. Карпюк Г.І. Основи підприємництва : навч. посібник для здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти. Київ, 2021. 108 с.
11. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посібник / І.А. Дмитрієв, І.М. Кирчата, О.М. Шершенюк. Харків : ФОП Бровін О.В., 2020. 340 с.
12. Корпоративна соціальна відповідальність : навч.-метод. посібник / уклад.: Фінагіна О.В., Панкова Л.І., Павловська А.С., Гулак Д.В., Скибська К.О. Черкаси : ЧДТУ, 2019. 248 с.
13. Кузьмін О., Пирог Л. Соціальна відповідальність. Практичний аспект. Київ : Кондор, 2020. 244 с.
14. Кузьмін О., Станасюк Н., Пасінович І., Пирог О., Чернобай Л. Основи корпоративної соціальної відповідальності. Стратегії та ділові практики. Київ : Кондор, 2021. 244 с.
15. Кушнір Р. Б-бізнес. Покрокова інструкція створення системного, ефективного і прописаного бізнесу в Україні. Київ : Коло, 2019. 432 с.
16. Михалюк Н. І. Планування діяльності підприємств: навч. посібник. Львів : Новий світ-2000, 2021. 620 с.
17. Нагірська К. Грант-менеджмент: просто про складне. Навчально-практичний посібник. URL: https://granty.org.ua/uploads/posibnyk-grant-menedzhment-prosto-proskladne_2022.pdf?utm_source=sendpulse&utm_medium=email&utm_campaign=a360-pdpiska-za-posibnyk
18. Національний проєкт. Дія. Бізнес. URL.: <https://business.diia.gov.ua/>
19. Основи економічної грамотності та підприємництва: навч. посібник / Алексеева С.В., Базиль Л.О., Байдулін В.Б., Гриценко І.А., Єршова Л.М., Закатнов Д.О., Орлов В.Ф., Сохацька Г.В. Житомир : Полісся, 2021. 248 с.

20. Підприємництво: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.
21. Приходько Д.О. Основи біржової діяльності : підручник. Харків: ФОП Бровін О.В., 2021. 280 с.
22. Проектний менеджмент в діяльності громадських організацій. Полтава, ПОБФ «Ініціатива», 2020. URL: https://initiative.org.ua/wp-content/uploads/2021/03/Posibnyk_Fond-2020_kor.pdf
23. Салухіна Н. Г., Язвінська О. М. Стандартизація та сертифікація товарів і послуг : підручник. Вид. 2-е доп. і перероб. К. : Центр учбової літератури, 2019. 426 с.
24. Сирохман І. В., Гирка О. І., Калимон М. М. Безпечність і якість харчових продуктів (проблеми сьогодення) : підручник. В. ; Центр. спілка спожив. т-в України, Львів. торг.-екон. ун-т. Львів : Вид-во Львів. торг.-екон. ун-ту, 2019. 394 с.
25. Словник економіста та підприємця / А.М. Туренко, І.А. Дмитрієв, О.С. Іванілов, І.Ю. Шевченко. Харків : ХНАДУ, 2018. 340 с.
26. Тягунова Н.М., Спориш О.А. Підприємництво і бізнес-культура. Кредитно-модульний курс : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2019. 118 с.
27. Фінансування заходів, спрямованих на досягнення Цілей сталого розвитку в Україні: чотири ключові фактори успіху. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/news/finansuvannya-zakhodiv-spryamovanykh-na-dosyahnennya-tsiley-staloho-rozvytku-v-ukrayini-chotyry-klyuchovi-factory-uspikhu>
28. Якість і безпечність харчової продукції традиційних та інноваційних технологій : підручник / І. В. Сирохман [та ін.] ; за ред. заслуж. діяча науки і техніки України, д-ра техн. наук, проф. І. В. Сирохмана. Львів : Вид-во Львів. торг.-екон. ун-ту, 2020. 503 с.

Основні законодавчо-нормативні акти:

1. Dyrektywy UE Corporate Social Responsibility. URL: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-e&q=Dyrektywy+UE+Corporate+Social+Responsibility>
2. EU Strategy on Corporate Social Responsibility. URL: <https://www.switchtogreen.eu/eu-strategy-on-corporate-social-responsibility/>
3. EU4BUSINESS. URL: <http://eu4business.org.ua/>
4. Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. URL: <https://usr.minjust.gov.ua/content/free-search>
5. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
6. Закон України «Про інноваційну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
7. Закон України «Про публічні закупівлі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#n75>
8. Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text>
9. Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» № 755-IV від 15.05.2003 р. з правками і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>
10. Закону України «Про авторське право і суміжні права». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>
11. Закону України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>
12. Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text>
13. Закону України «Про охорону прав на промислові зразки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text>

14. Закон України «Про стандартизацію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text>
15. Інтелектуальна власність у цифрах. Показники діяльності у сфері інтелектуальної власності за 2023 рік. URL: <https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/IP-in-Figures-2023-web1-.pdf>
16. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
17. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>
18. Національний стандарт України. ДСТУ ISO 9001: 2015. Системи управління якістю. URL: <https://dnaop.com/html/61390/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3%20ISO%209001%202015>
19. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
20. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Питання збору даних для моніторингу реалізації Цілей сталого розвитку» від 21 серпня 2019 р. № 686-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/686-2019-%D1%80#Text>
21. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>
22. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» від 10.07.2019 № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>
23. Український Національний офіс інтелектуальної власності та інновацій. URL: <https://nipo.gov.ua/publicna-informatsiia/>
24. Цивільний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
25. Цілі сталого розвитку та Україна. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>

Додаткові:

1. Бондарук Т. Г., Бондарук І. С. (2020). Економічна природа організаційно-економічного механізму соціальної відповідальності бізнесу. Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. пр., № 1–2. С. 57–64. DOI: 10.31767/nasoa.1-2.2020.06
2. Грант «Власна справа». URL: <https://vlasnaspravagrants.com.ua/>
3. Гурочкіна, В., Будзинська, М. Циркулярна економіка: українські реалії та можливості для промислових підприємств. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування*. 2020. № 5. С. 52-64. DOI: 10.33244/2617-5932.5.2020.52-64.
4. Косович Б.І. Соціальне підприємництво в Україні: актуальні питання стаглення. *Економіка та держава*. 2020. № 3. С. 77-81.
5. Національний орган інтелектуальної власності. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій. URL: https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Annual_Report-2023-web3.pdf
6. Офіційний сайт Державної регуляторної служби України URL: <http://www.drs.gov.ua>
7. Промислова власність у цифрах. Показники діяльності у сфері промислової власності. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/promvlasnist-2020.pdf>
8. Портер М. Конкурентна стратегія. Техніки аналізу галузей і конкурентів / пер. з англ. Н. Кошманенко. Київ : Наш Формат, 2020. 424 с.

9. Руда М.В., Мирка Я.В. Циркулярні бізнес-моделі в Україні. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2020. Вип. 2. № 1. С. 107-121. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-er/2020/jun/21886/st12.pdf>.
10. Сайт Дія. Бізнес Тернопіль – центр підтримки підприємців. URL: <https://business.diaa.gov.ua/ternopil>
11. Собко О.М., Бойчик І.М., Крисоватий І.А., Смерека С.Б. Розвиток інтелектуального капіталу та управління інноваційними проектами в торгівлі. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 2. С.7-16. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1991>
12. Собко О.М., Крисоватий І.А. Оцінювання впливу інтелектуального потенціалу на розвиток інноваційного підприємництва в Україні. *Економічний аналіз*. 2021. Том 31. № 2. С. 62-69. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/42684>
13. Собко О.М., Крисоватий І.А. Вдосконалення управління інноваційними проектами та поживлення інноваційної активності підприємств України. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 3. С. 97–112. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua>
14. Собко О.М., Крисоватий І.А., Смерека С.Б. Впровадження інноваційних проектів з енергозбереження для посилення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. *Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2021. Випуск 1/2021. С.108-114. URL: https://unz.univer.km.ua/article/view/79_188-196
15. Собко О.М. Інноваційне підприємництво в умовах війни. *Підприємництво та логістика в умовах сучасних викликів*. Матеріали II Міжнародної наук.–практ. конференції. Тези доповідей (26– 28 травня 2022 р.) / Відп. ред. А. І. Крисоватий, Тернопіль, 2022. С. 86–88. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/45207>
16. Собко О.М., Стахурська С.Б. Розвиток інтелектуального потенціалу підприємства в умовах сучасних змін. *Економічний аналіз*, 2023. № 2 С. 194-201. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/5708/6565657249>
17. Собко О.М., Стахурська С.В. Оцінювання управління інтелектуальним потенціалом вітчизняних молокопереробних підприємств. *Сімдесят сьомі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції, (м. Львів, Україна – м. Переворськ, Польща, 18-19 липня 2023 р.) / редкол. : О. Патряк та ін.; ГО «Наукова спільнота»; WSSG w Przeworsku. Львів: ФО-П Шпак В.Б. 111 с. ISSN 2522-963X*
18. Собко О. М., Стахурська С.В. Механізм управління інтелектуальним потенціалом підприємства. *Science and technology: problems, prospects and innovations. Proceedings of the 11th International scientific and practical conference*. CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2023. Pp. 243-246. URL: <https://sci-conf.com.ua/xi-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-science-and-technology-problems-prospects-and-innovations-3-5-08-2023-osaka-yaponiya-arhiv/>
19. Sobko, O. (2024). СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ТА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*, 1(13), 308-317. Retrieved із <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/288>
20. Собко О., Фурик Ю. Стратегії соціально відповідального маркетингу як складові системи управління вартістю бізнесу. *Журнал стратегічних економічних досліджень*, №2, 2024. С. 136-145. URL: <https://econ-vistnyk.knutd.edu.ua/wp-content/uploads/sites/17/2024/07/2-2024-12.pdf>
21. Соціальні цінності - що це таке, визначення та поняття. URL: <https://uk.economy-pedia.com/11039406-social-values>
22. Соціально-відповідальний бізнес: що це і як це працює сьогодні в Україні? URL: <https://www.forfuture.life/blog/socialno-vidpovidalnyy-biznes-shcho-ce-i-yak-vono-pracyuie-sogodni-v-ukrayini>
23. Український Національний офіс інтелектуальної власності та інновацій. URL: <https://nipo.gov.ua/publiczna-informatsiia/>

24. Шпак Н. О., Кісь С. Я. Особливості формування системи менеджменту «розумними підприємствами». *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 42. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1652/1589>
25. Alekseeva K., Turchyn L., Sobko O., Stakhurska S. Intellectual Capital of Entrepreneurship: Inter-connections and ways of stimulating the development International. *Journal of Scientific and Technology Research*. 2020. Volume 9. Issue March 03. Pp. 7039–7043. URL: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216257726>
26. CDR – Społeczna odpowiedzialność biznesu. URL: <https://www.parp.gov.pl/csr>
27. CDR Ukraine. URL: <https://csr-ukraine.org/about/>
28. Daly H. Economics for a Full World. URL: <https://www.greattransition.org/publication/economics-for-a-full-world#figure-3>.
29. Entrepreneurship Development and New Enterprise Management. Bachelor of Business Administration. Directorate of Distance Education Guru Jambheshwar University HISAR-125001. 354 p. URL: <https://www.ddegjust.ac.in/studymaterial/bba/bba-301.pdf>.
30. Golinska-Dawson P., Spychała M. Corporate Social Responsibility in the Manufacturing and Services Sectors. Springer Berlin Heidelberg, 2019. 280 p.
31. Kotler, P. (2002). *Marketing management* (11th ed.). Hoboken: Prentice Hall.
32. Krysovaty A., Hayda Y., Sobko O., Chukhnii O. International mobility of students: good practices from other universities. *PannonManagementReview*. Volume 10. Issue 1-2. June 2021. P. 49–61. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/42749>
33. Levchenko Ya. Economy and business: course book / Ya. Levchenko, I. Shevchenko, O. Dmytriieva. Kharkiv : FOP Brovin O.V., 2019. 128 p.
34. Parker S.C. The Economics of Entrepreneurship. Second Edition. Ontario : University of Western Ontario, Cambridge University Press, 2018. 919 p. DOI: 10.1017/9781316756706.
35. PROConsulting. Аналітика ринків. Фінансовий консалтинг. URL: <https://proconsulting.ua/ua/issledovanie-rynka>
36. Shpak, N.; Kuzmin, O.; Dvulit, Z.; Onysenko, T.; Sroka, W. Digitalization of the Marketing Activities of Enterprises: Case Study. *Information*, 2020, 11, 109. URL: <https://www.mdpi.com/2078-2489/11/2/109>
37. Sobko, O., Boichyk, I., Gavkalova, N., Ovcharenko, I., & Kyrylenko, S. (2024). Navegar por el paisaje digital: caminos pioneros y obstáculos de la innovación empresarial. *REICE: Revista Electrónica De Investigación En Ciencias Económicas*, 12(23), 208–226. <https://doi.org/10.5377/reice.v12i23.18285>
38. The European Business Network for Corporate Sustainability and Responsibility. URL: <https://www.csreurope.org/>
39. The Social responsibility of Businesses. URL: <https://www.scribd.com/document/215017267/The-Social-Responsibility-of-Business>
40. Turchyn L., Sobko O., Shahin O., Zaverbnuy A., Shushpanov D. Adoption of Management Decisions Regarding the Equalization of Territorial Asymmetry od Demographic Development of Quality of Life of the Population. *Journal of Advanced Science Research in Dynamical and Control System*. 2020. Vol.12/07. Special Issue. Pp.1677–1681. URL: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216257726>
41. USAID . Економічний розвиток. URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/economic-growth>
42. USAID from the American people. URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/economic-growth>
43. Yaroslavivna, T.L., Mykolaiivna, S.O., Myhailivna, B.I., .Stepanovych, Z.A., Shushpanov, D.G. Adoption of management decisions regarding the equalization of territorial asymmetry of demographic development of quality of life of the population. *Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems*, 2020, 12(7), pp. 1677–1681. URL: <https://www.jardcs.org/abstract.php?id=5701> DOI: [10.5373/JARDCS/V12SP7/20202274](https://doi.org/10.5373/JARDCS/V12SP7/20202274) Scopus

44. Zaitsev, Y., Krysovatty, I., Gavkalova, N., Sobko, O., Boichyk, V. Interaction of Digitization and Corporate Social Responsibility in the Context of Sustainable Development. *Economic Affairs (New Delhi)*This link is disabled., 2024, 69, pp. 217–227. URL: <http://ndpublisher.in/admin/issues/EAv69n1w.pdf> DOI: 10.46852/0424-2513.1.2024.23
45. Zucchella A., Urban S. Circular Entrepreneurship: Creating Responsible Enterprise. Springer International Publishing, 2019. DOI: 10.1007/978-3-030-18999-0.